Актуальні питання модернізації фахової передвищої освіти та дуальна форма навчання

Тетяна Андрусь,
директор Ужгородського гуманітарно-економічного коледжу
Карпатського університету імені Августина Волошина

м. Ужгород,
10 вересня 2025 р.

Анонс.

Стаття пропонує стислий огляд сучасних нормативно-правових засад і практичних механізмів модернізації фахової передвищої освіти (ФПО) в Україні з акцентом на впровадження дуальної форми здобуття освіти. Проаналізовано правові підстави, інституційні моделі, типові виклики та інструменти взаємодії коледжів і роботодавців. Подано рекомендації для закладів ФПО щодо проєктування освітніх програм, договорів та моніторингу якості в умовах воєнного часу й відбудови.

Ключові слова: фахова передвища освіта; модернізація; дуальна форма; роботодавець; освітня програма; практика; якість освіти.

Abstract.

The article provides a concise overview of the current legal framework and practical mechanisms for modernizing professional pre-higher education (PPHE) in Ukraine, with an emphasis on the introduction of the dual form of study. The analysis covers legal foundations, institutional models, common challenges, and tools for cooperation between colleges and employers. Recommendations are offered for PPHE institutions regarding the design of educational programs, contracts, and quality monitoring in the context of wartime conditions and post-war recovery.

Keywords: professional pre-higher education; modernization; dual form; employer; educational program; internship; quality of education.

Вступ

Модернізація ФПО є ключовою передумовою швидкої підготовки фахових молодших бакалаврів для регіональних ринків праці. Закон України «Про фахову передвищу освіту» унормував статус ФПО, рівні та результати навчання, механізми співпраці з роботодавцями та видачу диплома фахового молодшого бакалавра, створивши підґрунтя для оновлення освітніх програм і практик. [1] Дуальна форма здобуття освіти — як поєднання навчання в коледжі та на робочому місці — закріплена на рівні Концепції Уряду та окремого Положення МОН для ФПО й вищої освіти, що дозволяє масштабувати партнерства «заклад — роботодавець». [2; 3; 4]

Нормативно-правові засади модернізації ФПО

1. **Базовий закон.** Закон «Про фахову передвищу освіту» (06.06.2019 № 2745-VIII) визначає структуру ФПО, вимоги до освітніх програм, інструменти забезпечення якості, а також документи про освіту. [1]
2. **Дуальна форма:** рамкова політика. Концепцію підготовки фахівців за дуальною формою схвалено розпорядженням КМУ від 19.09.2018 № 660-р; вона формує державну політику та етапи впровадження (пілоти, методична підтримка, масштабування). [2]
3. **Спеціальне Положення для ФПО та ЗВО.** Наказом МОН від 13.04.2023 № 426 затверджено Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої та вищої освіти (з урахуванням змін від 08.06.2023 № 710), яке встановлює ролі сторін, частку навчання на робочому місці, договірні моделі та оцінювання результатів. [3; 5]
4. **Супутні акти та роз'яснення.** МОН і профільні платформи публікують методичні рекомендації та огляди для закладів і роботодавців щодо впровадження дуальної освіти. [6; 7; 8]

Цілі й завдання модернізації ФПО

- Відповідність ринку праці: синхронізація результатів навчання та професійних стандартів у регіональних секторах. [1]
- Гнучкість програм: модульність, короткі цикли, перезарахування кредитів і розширення практичних компонентів. [1]
- Партнерства з роботодавцями: довгострокові договори, спільне наставництво, спільна атестація. [3]
- Якість та прозорість: внутрішні політики якості, моніторинг працевлаштування, відкриті дані для вступників. [1; 3]

Дуальна форма здобуття освіти: модель і механізми

1. **Сутність моделі.** Дуальна форма — це організоване поєднання освітнього процесу у закладі та навчання (роботи) на робочих місцях у роботодавця із чітко визначеною часткою годин, наставництвом і спільним оцінюванням. [3]
2. **Договори та ролі сторін.** Положення МОН № 426 передбачає тристоронні договори (здобувач — заклад — роботодавець), а також індивідуальні плани, угоди про наставництво, охорону праці та страхування. [3; 5]
3. **Часові пропорції.** Частка навчання на робочому місці визначається ОПП/ОППФ і може варіювати залежно від спеціальності та етапу підготовки, але має забезпечити досягнення програмних результатів. [3]
4. **Оплата праці/стипендії.** Положення дозволяє передбачати оплату роботи здобувача на підприємстві (за трудовим або цивільно-правовим договором) та інші стимули, за згодою сторін. [3]
5. **Оцінювання результатів.** Проводиться спільно закладом і роботодавцем на підставі індикаторів (портфоліо, відгуки наставника, виробничі кейси, демонстрації), із зарахуванням у компоненти ОПП. [3; 7]

Стан впровадження та практики

МОН повідомляє про реєстрацію та чинність Положення № 426, запуск інформаційних/методичних кампаній та розширення мережі пілотів на рівні ФПО і ЗВО (вебінари, типові документи, локальні положення університетів і коледжів). [4; 6; 9] Заклади публікують локальні положення й шаблони договорів, адаптовані до свого профілю. [10; 11]

Ключові виклики модернізації ФПО (з урахуванням воєнного стану)

1. **Безпека і безперервність:** організація безпечних робочих місць, гнучкі графіки та дистанційні елементи під час тривог/блекаутів.
2. **Кадровий потенціал:** підготовка педагогів і наставників, подвійні команди викладач-практик/наставник-роботодавця. [6]
3. **Правові та організаційні питання:** поєднання освітніх і трудових відносин (страхування, ОП, графіки), персональні дані та інтелектуальна власність. [3]
4. **Якість і доброчесність:** унеможливлення формального проходження практики; зовнішні стейкхолдери в процедурах оцінювання. [1; 3]
5. **Сталий попит роботодавців:** ризик «перекваліфікації» без працевлаштування — потребує угод про наміри/замовлення кадрів. [3]

Рекомендації для коледжів (на прикладі Ужгородського гуманітарно-економічного коледжу Карпатського університету імені Августина Волошина)

1. **Аудит програм і результатів навчання.** Співвіднести програмні результати з трудовими функціями за професійними стандартами, визначити модулі, що доцільно виносити на робоче місце. [1]
2. **Портфель партнерів.** Сформувати реєстр роботодавців за галузями (економіка/фінанси, право/управління, ІТ, педагогіка), укласти рамкові договори про співпрацю та типові тристоронні угоди за спеціальностями. [3; 5]
3. **Локальні акти.** Оновити Положення про організацію дуальної форми у коледжі, передбачивши: добір здобувачів, роль кураторів-тьюторів, формат індивідуальних планів, вимоги до наставників, механізми оцінювання та апеляції. [3; 10; 11]
4. **Модель обліку навантаження.** Визначити прозорий розподіл годин між закладом і роботодавцем; інтегрувати звітність наставника у систему оцінювання, передбачити електронні журнали/щоденники практики. [3]
5. **Безпека та ОП.** Закріпити інструктажі з охорони праці, цивільної безпеки, страхування; погодити плани дій під час повітряної тривоги/блекаутів на виробництві. [3]
6. **Гарантії якості.** Залучити роботодавців до перегляду ОПП, Екзаменаційних комісій, менторських рад; впровадити опитування здобувачів та роботодавців за підсумками циклів. [1; 3; 6]
7. **Комунікація та добір.** Оприлюднити на сайті коледжу інформацію про дуальні треки, партнерів, процедури відбору та типові договори; проводити спільні ярмарки практик. [12]

Конструкція тристороннього договору (мінімально необхідні розділи)

1. **Предмет:** організація навчання за дуальною формою (назва ОПП, спеціальність, періоди на робочому місці). [3]

2. **Права/обов’язки сторін:** наставництво, доступ до обладнання, звітність, оцінювання, дотримання ОП та ПБ. [3]
3. **Режим часу:** графіки змін/тривалість, облік годин, поєднання з навчанням у закладі. [3]
4. **Фінансові умови:** (за наявності) оплата праці/стипендія, компенсації, страхування. [3]
5. **Охорона праці й інтелектуальної власності (ІВ):** інструктажі, допуск, конфіденційність/ІВ, персональні дані. [3]
6. **Оцінювання:** інструменти, вагові коефіцієнти, апеляції, підстави для дострокового припинення. [3; 5]

Висновки

Дуальна форма навчання — дієвий інструмент модернізації ФПО, який зміщує фокус із формальної практики на продуктивне навчання на робочому місці та спільну відповідальність за результати. Чинна нормативна база (Закон про ФПО, Концепція КМУ, Положення МОН № 426 із змінами) забезпечує широку автономію закладам і роботодавцям у проєктуванні дуальних треків. Рекомендовані кроки — оновлення ОПП, локальних положень, побудова портфеля партнерств і системи якості — створюють підстави для стійкого працевлаштування випускників і регіонального розвитку. [1–7; 9–11]

Список використаних джерел

1. Закон України «Про фахову передвищу освіту» від 06.06.2019 № 2745-VIII. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2745-19 (дата звернення: 10.09.2025).
2. Розпорядження КМУ від 19.09.2018 № 660-р «Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти». URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/660-2018-%D1%80 (дата звернення: 10.09.2025).
3. Наказ МОН від 13.04.2023 № 426 «Про затвердження Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої та вищої освіти» (чинний; поточна ред. від 05.07.2023). База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/z0929-23 (дата звернення: 10.09.2025).
4. МОН України (офіційна новина): «Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої та вищої освіти зареєстровано в Мін’юсті». 27.06.2023. URL: https://mon.gov.ua/news/polozhennya-pro-dualnu-formu-zdobuttya-fakhovoi-peredvishchoi-ta-vishchoi-osviti-zareestrovano-v-ministerstvi-yustitsii-ukraini (дата звернення: 10.09.2025).
5. Наказ МОН від 08.06.2023 № 710 «Про внесення зміни до Положення про дуальну форму здобуття фахової передвищої та вищої освіти» (реєстр. № 975/40031). URL: https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/89603/ (дата звернення: 10.09.2025).
6. МОН України: сторінка «Дуальна освіта» (пояснення, матеріали). URL: https://mon.gov.ua/osvita-2/profesiyno-tekhnichna-osvita/reforma-profesiynoi-osviti/derzhavno-privatne-partnerstvo-ta-dualna-osvita/dualna-osvita (дата звернення: 10.09.2025).

7. ERA-Ukraine / GIZ. Методичні рекомендації «Дуальна освіта для України» (PDF). 2023. URL: https://era-ukraine.org.ua/wp-content/uploads/2023/07/DualEdu_Metodychni-rekomendatsii-1.pdf (дата звернення: 10.09.2025).
8. Огляд нормативної бази впровадження дуальної освіти (навчально-методичний центр, PDF). 2024. URL: https://nmc-vfpo.com/wp-content/uploads/2024/03/20.03.2024-dfzo-normatyvna-baza-.pdf (дата звернення: 10.09.2025).
9. Новина/огляд: «Положення про дуальну форму здобуття освіти прийнято: що далі?» (презентаційні матеріали, 2023). URL: https://nmc-vfpo.com/wp-content/uploads/2023/07/prezentacziya-30.06.2023.pdf (дата звернення: 10.09.2025).
10. Прикарпатський нац. університет. Локальне положення і типовий договір на основі наказу № 426 (2024, PDF). URL: https://efund.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/172/2024/03/02.07.62_2024-polozhennia-pro-dualnu-formu-zdobuttia-fakhovoi-peredvyshchoi-ta-vyshchoi-osvity.pdf (дата звернення: 10.09.2025).
11. КНУБА. Локальне положення про дуальну форму (2023, PDF). URL: https://www.knuba.edu.ua/wp-content/uploads/2023/11/polozhennya-pro-dualnu-formu-zdobuttya-osvity.pdf (дата звернення: 10.09.2025).
12. Наказ МОН № 536 (2019, у ред. 2021 № 160) «Про інституційну та дуальну форми здобуття повної загальної середньої освіти» — щодо обов’язку оприлюднювати інформацію на сайтах закладів, які забезпечують ПЗСО. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/z0529-21 (дата звернення: 10.09.2025).